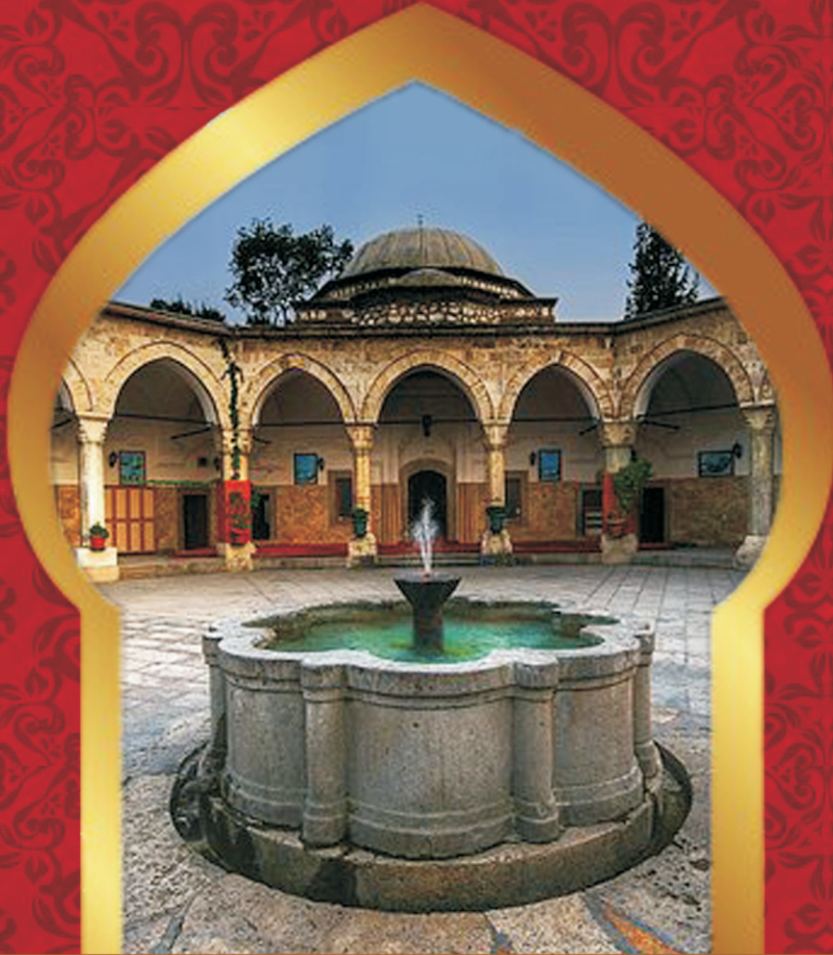

ULUSLARARASI AMASYA ÂLİMLERİ SEMPOZYUMU

- INTERNATIONAL AMASYA SCHOLARS' SYMPOSIUM -

21-23 NİSAN 2017 - AMASYA

BİLDİRİLER KİTABI

-2-

ULUSLARARASI AMASYA ÂLİMLERİ SEMPOZYUMU
- INTERNATIONAL AMASYA SCHOLARS'
SYMPOSIUM -

21-23 NİSAN 2017 • AMASYA

BİLDİRİLER KİTABI - II

Bu sempozyum T. C. Amasya Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

AMASYA • 2017

21-23 Nisan 2017 - AMASYA

ISBN: 978-605-4598-31-1

BİLDİRİLER KİTABI - II

Uluslar arası Amasya Âlimleri Sempozyumu Bildiriler
Kitabındaki yazıların yasal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Her hakkı saklıdır. Bu kitabın hiçbir kısmı yayıncısının yazılı izni olmaksızın elektronik veya mekanik, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi saklama, erişim sistemi de dahil olmak üzere herhangi bir şekilde çoğaltılamaz.

Editörler:

Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Ayşegül GÜN

Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Akbiçek Mah. Muhsin Yazıcıoğlu Cad. No: 7 / Amasya
Telefon: 0 (358) 260 00 64
Faks: 0 (358) 218 01 61

Baskı:

KIBATEK – Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu
Başkent Klşe ve Matbaacılık, Bayındır Sokak 30/E, Kızılay-ANKARA
Aralık 2017

MECDÎ MEHMED EFENDÎ'NİN HADÂ'İKU'Ş-ŞAKÂ'İK'INDAKİ AMASYALI ÂLİMLER

Ahmet UĞUR*

Özet

Biyografiler ve biyografik eserler, kültür ve edebiyat tarihi açısından oldukça önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Başlangıçta tarih bilimi içerisinde kalan bu tür zamanla tek başına bir bilim dalı olma yolunda ilerlemiştir. Biyografi türündeki bu ilerleyiş, tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinin anlatımında kullanılan edebî dille önemli bir özellik kazanmış ve araştırmacıların dikkatini çekmiştir.

Kültür ve edebiyat tarihi açısından önemli bir yere sahip olan eserlerden biri de Mecdî Mehmed Efendî'nin 995/1587 yılında Taşköprülü-zâde İsmüddîn Ahmed Efendî'nin aslı Arapça olan *Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî 'Ulemâ'î'd-Devleti'l-Osmâniyye* isimli eserinin "*Hadâ'iku'ş-Şakâ'ik*" adlı Türkçe tercümesidir. Eserde, Osman Gazi, Sultan Orhan, Sultan Murâd, Yıldırım Bâyezîd, Çelebi Sultan Mehmed, 2. Murâd, 2. Mehmed, 2. Bâyezîd, Sultan Selîm ve Sultan Süleymân döneminde yaşamış 513 âlim ve şeyhin biyografisi bulunmaktadır. Mecdî Mehmed Efendi, yaptığı manzum ve mensur bazı eklemelerle aslı Arapça olan eseri genişletmiştir. Böylece, eserde biyografisi bulunan kişiler hakkında daha fazla bilgiye yer vermiştir.

Hadâ'iku'ş-Şakâ'ik'ta geçen 513 şeyh ve âlimden 15'i Amasyalı'dır. Eserde, Amasyalı olmayan ancak Amasya'ya daha sonra yerleşerek kadılık ve müderrislik mesleğini icrâ eden âlimlerin sayısı da az değildir. Bu şahsiyetlerin büyük bir çoğunluğu Amasya'da bulunan medreselerde müderrislik yapmışlardır.

Bu bildiride, *Hadâ'iku'ş-Şakâ'ik* isimli eserde geçen Amasyalı âlimlerin hayatları hakkında biyografik bilgiler verildikten sonra görev aldıkları medreseler, şehirler ve aldıkları eğitimler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâ'iku'ş-Şakâ'ik*, Amasya, şeyh, biyografi.

Amasya's Scholars in the Hadâ'iku'ş-Şakâ'ik of Mecdî Mehmed Efendi

Abstract

Biyographies and biographical works, among their sources is very important literature of history culture. Initially, the science of history with in this kind of remaining by the time being alone as a branch has progressed. Biography of this type of progress, that is used in the narrative of the life stories of famous people in literary language has gained an important special feature and attracted the attention of researchers.

One of the artifacts which have an important place in term subcultural and literary history is Mecdî Mehmed Efendi that has translated the Taşköprülüzade İsmüddîn Ahmed Efendî's original Arabic book in the name of "*Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'î'd-Devleti'l-Osmâniyye*" with the Turkish languages in 995/1587 and put its name as a "*Hadâ'iku'ş-Şakâ'ik*" in book, Osman Gazi, Sultan Orhan, Sultan Murad, Yıldırım Bâyezîd, Çelebi Sultan Mehmed, Second Murad, Second Mehmed, Second Bâyezîd, Sultan Selim and 513 purchase and sheikh biographies will be found that have live in the reign of Sultan Süleyman. Mecdî Mehmed Efendi, in his Works have expanded the original Arabic with some additions in verse and in prose. So, the people who have given place in this book, written more information about their biography.

In the "*Hadâ'iku'ş-Şakâ'ik*" book that past 513 purchase and sheikh just 15 of their are from Amasya. In this book, however the number of scholars who that are not from Amasya but they settled later there in Amasya and then start working as a muslim judge and also as a profesor, the number of scholars are not less. A great majority of these sheikhs have been hodja Amasya's madrasahs.

* Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, ahmetugur@nevsehir.edu.tr.

In this declaration, "*Hadâ'îku's-Şakâ'îk*" titled book, have given biographical information about the life of the Amasia's scholars, then the madrasahs they service, cities and focus on the education.

Keywords: Mecdî Mehmed Efendi, Hadâ'îku's-Şakâ'îk, Amasya, Sheikh, Biography.

1- Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye'nin Tercüme ve Zeylleri

Taşköprülüzâde Ebu'l-Hayr İsmüddîn Ahmed Efendi (1495-1561) tarafından yazılan *eş-Şakâ'îku'n-nu'mâniyye fi ulemâ'i'd-devleti'l-Osmâniyye* adlı eser Türk biyografi geleneğinin önemli bir halkasını teşkil etmektedir. Osmanlı bilgin ve sûfilerinin hayat hikâyelerinin bir araya toplandığını bu eser, yazıldığı dönemden itibaren büyük bir ilgiyle karşılanmıştır.

Tam adı *eş-Şakâ'îku'n-nu'mâniyye fi ulemâ'i'd-devleti'l-Osmâniyye* olan eser, Arap edebiyatındaki tabakat geleneğine göre düzenlenmiş olup Osmanlı edebiyatında gerçek anlamda biyografi geleneğinin başlangıcı konumundadır (Özcan, 2010: 485). 25 Ramazan 965/11 Temmuz 1558 tarihinde tamamlanan eserde, her padişah dönemi "tabaka" ana başlığı altında ele alınmış, dönemin ulemâsı ve meşâyih hakkında bilgiler verilmiştir. Eser, on tabakadan oluşmakta ve eserde, 371'i âlim, 150'si şeyh olmak üzere toplamda 521 kişinin biyografik bilgileri verilmiştir (Özcan, 2010: 485). Eserdeki şahsiyetlerin sıralanmalarında şahsiyetlerin vefat tarihleri dikkate alınmıştır.

Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye isimli esere yapılan zeyller ise Âşık Çelebi ile başlamış ve bu gelenek 20. Yüzyıla kadar devam etmiştir (Özcan, 2010: 485). Bu yapılan zeyllerle birlikte "Şakâ'îk külliyyatı" ortaya çıkmıştır. Eserin, 150 kadar nüshası Türkiye'de ve Türkiye dışındaki kütüphanelerde bulunmaktadır (Özcan, 2010: 485). Esere yapılan zeyller ve tercüme eserlere gösterilen ilginin kanıtıdır.

Taşköprülüzâde Ebu'l-Hayr İsmüddîn Ahmed Efendi'nin izni ile devrinde yapılan Türkçe'ye tercüme çalışmaları şunlardır: Muhtesibzâde Mehmed Hâkî'nin 967/1560 tarihinde yazdığı *Hadâ'îku'r-reyhân*, birkaç yıl sonra Derviş Ahmed Efendi'nin yazdığı *ed-devhatü'l-'irfâniyyefi ravzati'l-Osmâniyye*, Mehmed b. Sinâneddîn'in yazdığı *Menâkübü'l-ulemâ*, Şakâ'îk müellifinin öğrencisi Âşık Çelebi'nin yapmış olduğu çeviri (Özcan, 2010: 486).

Yukarıda yapılan çevirilerden başka daha sonraki yıllarda yapılan çeviriler de vardır. Seyyid Mustafa'nın yazdığı *Hadâ'îku'l-beyân fi tercemeti Şakâ'îk-ı Nu'mân*, İbrâhim b. Ahmed El-Amâsî'nin yazdığı *el-Hadâ'îk* ve en mükemmel çeviri olarak nitelendirilen Mecdî Mehmed Efendi'nin yazdığı *Hadâ'îku's-Şakâ'îk*, *Şakâ'îk-ı Nu'mâniyye'nin* Türkçe'ye yapılmış çevirilerindedir. Bunlardan başka Mehmed b. Yûsuf el-Çerkes'in de *Şakâ'îk-ı Nu'mâniyye*ye Türkçe tercümesi bulunmaktadır (İsen, 2010: 13).

*Şakâ'îk-ı Nu'mâniyye*ye yapılan zeyller sayesinde, zeyli yapan müellifin yaşadığı döneme kadar olan şahsiyetler Şakâ'îk'ta yer almıştır. Âşık Çelebi, *Şakâ'îk-ı Nu'mâniyye*ye yaptığı Türkçe tercümesine zeyl yazmış ve *Tetimmetü's-Şakâ'îku'n-nu'mâniyye* ismini vermiştir (Özcan, 2010: 496). Daha sonra esere, Manik Ali b. Bâîf, *el-ikdü'l-manzûm fi zikri efâzlu'r-Rûm* isminde zeyl yazmıştır (İsen, 2010: 14). *Şakâ'îk-ı Nu'mâniyye*ye zeyl yazdığı tespit edilen şahsiyetler şunlardır: İştibli Hüseyin, Lutfibezâde Mehmed b. Mustafa, Saçlı Emirzâde, Yılcık Abdülkâdir, Seyrekzâde Emrullâh Mehmed Karaca Ahmed el-Hamîdî, Abdülkerim b. Sinân-ı Akhisârî ve Nev'izâde Atâyî (İsen, 2010: 14). Abdülkadir Özcan, bu müelliflere ek olarak, Fenârizâde Mahmud Çelebi'yi, *Zeyl-i Şakâ'îk*ı yazan Uşşâkizâde İbrahim'i, *Tekmiletü's-Şakâ'îk*ı yazan Fındıklılı İsmet'i ve *Vekâyiü'l-Fuzalâ*yı yazan Şeyhî Mehmed'i de *Şakâ'îk-ı Nu'mâniyye*ye zeyl yazan kişiler arasında değerlendirmiştir (2010: 486). *Şakâ'îk-ı Nu'mâniyye* isimli esere zeyl yazanlardan Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâ'îku's-Şakâ'îk*ı, Nev'izâde Atâyî'nin *Hadâ'îku'l-hakâ'îk fi Tekmiletü's-Şakâ'îk*ı Uşşâkizâde İbrahim'in *Zeyl-i Şakâ'îk*ı, Fındıklılı İsmet'in *Tekmiletü's-Şakâ'îk*ı ve Şeyhî Mehmed'in *Vekâyiü'l-Fuzalâ'sı*, Abdülkâdir Özcan tarafından *Şakâ'îk-ı Nu'mâniyye ve Zeylleri* adı altında 1989 tarihinde tıpkıbasım olarak hazırlanmıştır.

2- Mecdî Mehmed Efendi ve Hadâ'îku's-Şakâ'îk

2.1. Mecdî Mehmed Efendi'nin Hayatı ve Eserleri

Asıl ismi Mehmed olan Mecdî Mehmed Efendi'nin doğum tarihi ile ilgili kesin bir bilgi verilmemesine rağmen kaynaklarda Edirne'de doğduğu belirtilmektedir (Eskimen, 2008: 1). Babasının

ismi Abdullâh'tır (Özcan, 2003: 228). İslâm Ansiklopedisi'nde, Mecdî Mehmed Efendi'nin ilmiye sınıfına mensup olduğundan dolayı kaynaklarda "Çelebi" unvânıyla anıldığı belirtilmiştir (Özcan, 2003: 228). Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*'nde, Mecdî Mehmed Efendi'nin kadılar sınıfından olduğunu ve hâl tercümelerine hâkim bir kişi olduğu üzerinde durmuştur (1975: 98).

Mecdî Mehmed Efendi, Kâf Ahmed Çelebi'nin danışmentliğini yapmıştır ve onun yanında yetişmiştir (Özcan, 2003: 228). Beyânî'nin *Tezkiretü's-şuarâ*'sında, Mecdî Mehmed Efendi'nin Âhîzâde Mehmed Çelebi'den (Mollâ Ahaveyn) mülâzim olduğu bilgisi verilmiştir (Sungurhan, 2008: 177). Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-şuarâ*'sında da Sultan Bâyezîd Medresesi müderrislerinden Âhîzâde Mehmed Çelebi'den Mecdî Mehmed Efendi'nin mülâzim olduğu belirtilmektedir (Sungurhan, 2009: 247). Mecdî Mehmed Efendi müderrislik eğitimi olsa da kadılık mesleğini tercih etmiştir (Özcan, 2003: 228). Bir süre Rumeli kazaskerliğine bağlı kadılıklarda görev alan Mecdî, Rumeli kazaskerliğine bağlı Ösek'te ve diğer bazı ilçe merkezlerinde kadılık yaparak günlük 150 akçe kapasiteli kadılığa kadar yükselmiştir (Özcan, 2003: 228). Ahdî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'sında (Solmaz, 2009: 267), Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-şuarâ*'sında (Sungurhan, 2009: 247) ve Beyânî'nin *Tezkiretü's-şuarâ*'sında (Sungurhan, 2008: 177), Mecdî Mehmed Efendi'nin şiir yazma konusunda yeteneği üzerinde durulmuştur. Mehmed Süreyyâ'nın *Sicill-i Osmânî*'sinde de Mecdî'nin şair olduğu bilgisi verilmiştir (1996: 935). Mecdî Mehmed Efendi Halvetî tarikatının Rûşeniyye koluna mensuptur:

"Tâsubhgice kâyim bir Halvetî durur şem"

Kim şeyh-i Rûşenîden yitmiş geçer çerâğın" (Eskimen, 2008: 3).

Mecdî Mehmed Efendi'nin vefatı için 999/1591 tarihini veren "Mecdî'ye rahmet ide Rabb-i Mecîd" tarihi düşülmüştür (Özen, 1975: 98). Mecdî Mehmed Efendi, İstanbul'da vefat etmiştir ve mezarı Edirnekapı dışındaki Emîr Buhârî Dergâhı yakınındadır (Özcan, 2003: 228).

Mecdî'nin tercüme ve telif birkaç eseri dışında, Türk edebiyatında kendisinin tanınmasını sağlayan ve adını yüzyıllar ötesinden günümüze kadar ulaştıran en önemli eseri Taşköprülüzâde Ebu'l-Hayr İsmâüddîn Ahmed Efendi'nin (1495-1561) aslı Arapça olan *Eş-Şakâ'iku'n-nu'mâniyye fi ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye* isimli eserinin Türkçe tercümesi *Hadâ'iku's-Şakâ'ik*'tir. Ancak, bu eserden başka kaynaklarda; Hanefî mezhebine mensup 2000 kadar şairin biyografisi içeren *el-Cevâhirü'l-Mudî'e fi Tabakâti'l-Hanefiyye Tercümesi*, *Kırk Hadis Tercümesi*, Arapça bir *Seyfiyye Risâlesi*, Kalemîyye tarzında yazılmış *Risâle-i Şem'iyyesi*, *Câmî'ü'n-Nezâ'iri* ve bir *Dîvânçe'si* olduğu belirtilmektedir.

2.2. Hadâ'iku's-Şakâ'ik

Eser, Mecdî Mehmed Efendi'nin bir tavsiye üzerine çevirdiği Arapça *eş-Şakâ'iku'n-nu'mâniyye fi ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*'nin Türkçe çevirisidir (Özcan, 2003: 228). Mecdî Mehmed Efendi *Eş-Şakâ'iku'n-nu'mâniyye fi ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye* isimli eseri 995/1587 tarihinde Türkçe'ye çevirmiştir (Özen, 1975: 98). Eseri devrinin padişahı olan 3. Murad'a sunmuştur (Özcan, 2003: 228). Eserde, Osmanlı devleti içerisinde yaşamış âlim ve müderrislerin hayatları hakkında ansiklopedik bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler: Aldıkları eğitimler, ders aldıkları âlimler, müderrislik yaptıkları medreseler, aldıkları ücretler, ilgilendikleri ilimler ve ortaya koydukları eserlerden oluşmaktadır.

Hadâ'iku's-Şakâ'ik isimli eser, âlimler ve onların yaşadıkları dönemler hakkında bilgiler vermesi bakımından Türk biyografi geleneği açısından önemli bir eserdir. Mecdî Mehmed Efendi, aslı Arapça olan esere manzum ve mensur eklemeler yaparak eserdeki bilgileri genişletmiştir. Bu sayede, âlimler hakkında daha fazla bilgi, araştırmacılara sunulmuştur.

Mecdî Mehmed Efendi tercüme yaparken 965/1556-995/1586'ya kadar kaleme alınmış zeyllerden, Latîfî ve Âşık Çelebi tezkirelerinden faydalanmış, ayrıca unutulmuş bazı şahsiyetleri (Mevlânâ Mustafa b. Mehmed Mevlânâ Mehmed b. Bâyezîd...) esere dâhil etmiştir. Zülfikar Güngör, Mecdî Mehmed Efendi'nin tercümesinin en önemli özelliğinin, eserin aslına uygun bir şekilde her padişah döneminin bir bölüm olarak ele alınmış ve düzenlenmiş olduğunu belirtmiştir (1997: 115).

Mecdî Mehmed Efendi, eserinin giriş bölümünde kendi tercümesinin öteki tercümelerle kıyaslanmaması gerektiğini ve diğer tercümelerden üstün olduğunu ifâde etmiştir. *Hadâ'iku's-*

Şakâ'ik'ta, 513 âlim ve meşâyihin biyografisi bulunmaktadır. Eserin, İstanbul kütüphanelerinde tespit edilebilmiş beş nüshası vardır (Güngör, 1997: 115).

3- Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta Adı Geçen Amasyalı Âlimler

Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâ'iku's-Şakâ'ik*ında geçen 513 âlim ve şeyhten 15'inin biyografisinde Amasyalı oldukları belirtilmiştir. Bunlar: Kâsım bin Ya'kûb, Abdurrahmân Alî bin Mü'eyyed, Amasiyyeli Alî Tâcî Beg-zâde Ca'fer Çelebi (Amasya İsyanını Kışkırtmış), Muhyiddîn Mehmed bin Hatîb Kâsım bin Ya'kûb ibni Ahmed bin Mehmed bin Ebû Bekr bin El-Hâc Emîr Alî, Amâsiyyeli Bahşî Halefiyye, Amâsiyyeli Mevlânâ 'Abdî (Biyografisi Yok), Amâsiyyeli Şeyh Muhyiddîn, Amâsiyyeli Muslihiddîn Mûsâ bin Mûsâ, Amâsiyyeli Mu'îd-zâde, Amâsiyyevî Seydî Halîfe, Amâsiyyeli İbrâhim (Biyografisi Yok), Abburrahmân Çelebi ibni Mevlânâ Hüsâmeddîn ve Amâsiyyeli Abdullâh Efendî'dir.

3.1. Kâsım bin Ya'kûb

Eserde, "Hatib Kasım" denilmekle meşhur bir zat olduğu ve Mevlânâ Seydî Ahmed Kırîmî'den ders aldığı bilgisi verilmiştir. Amasya medresesi müderrisliği yapmıştır. Sultan Bâyezîd Hân Gâzî Amasya sancağında şehzâde iken Kasım bin Ya'kûb'u kendisine hoca edinmiştir. Sultan Bâyezîd tahta çıktığında ise Bursa'da olan Muradiye medresesini Kâsım bin Ya'kûb'a vermiştir. Şehzâde Sultan Ahmed'in de hocalığında bulunmuş ve bu işle meşgul iken vefat etmiştir.

Eserde, Sufiyye tâyifesiyle dost olduğu, sohbetlerine katıldığı bilgisi de verilmiştir. Hoş sohbet bir şahsiyet olduğu üzerinde durulmuştur.

3.2. Abdurrahmân Alî bin Mü'eyyed

Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta, 860-1456 senesinde Amasya'da doğduğu belirtilmektedir. Bazı kimseler Sultan Mehmed Hân ile Abdurrahmân Alî bin Mü'eyyed'in arasını bozmuştur. Bu sebepten katline emr edilmiştir. Ancak, Sultan Bâyezîd Hân katl edilmesi yönünde verilen emirden habersiz olduğu için Abdurrahmân Alî bin Mü'eyyed'e on bin akça ve birkaç at ile bir miktar sefer elbisesi vermiş ve Amasya'dan göndermiştir.

Abdurrahmân Alî bin Mü'eyyed, İmam Zemaşerî'nin *Mufassal* isimli kitabını okumuş, tefsîr ilmiyle ilgilenmiştir. Kendisiyle sohbet edebilecek seviyede kimse bulamadığı için Mevlânâ Celâleddîn Devvânî'nin isteği ile Şiraz'da Mevlânâ Celâl'in hizmetine girmiştir.

İstanbul'da Kalenderhâne Medresesi'nde ve Semâniyye Medreselerinde müderrislik yapmıştır. Mevlânâ Efdalzâde'nin yerine İstanbul kadısı olarak atanmıştır. Mevlânâ İsâFakîh yerine Edirne kadısı, Mevlânâ İmam Alî yerine Anadolu kadiaskerliği ve Hacı Hasanzâde yerine Rumeli kadiaskerliği yapmıştır. Daha sonra kendisine Karaferye kadılığı görevi verilmiştir. Şah İsmail Bahadır ile Çaldıran seferinde bulunmuştur. Padişah tarafından kadiaskerlikten azledilmiştir. Mezarı Ebû Eyyûb Ensârî'dedir. Güzel konuşma yeteneği olan hoş sohbet kişilerdendir. Arapça, Farsça ve Türkçe güzel şiirleri bulunmaktadır. *Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta* yazılana göreydi bin kitabının olduğu bunların hepsini okuduğu belirtilmektedir. "Şerh-i Miftâh"a bir havâşîsi, "Bahs-i Cüz-i Lâ-Yetecezzâ"ya bir risâlesi, "Şerh-i Mevâkîf"a bir risâlesi ve Bakara sûresi *El haccu eşhurun ma'lûmâtin* âyetine bir risâlesi vardır.

3.3. Amâsiyyeli Alî

Amasya'ya bağlı Çorum kasabasıdır. Sultan Bâyezîd Hân Amasya sancağında şehzâde iken Amâsiyyeli Alî'yi imam edinmiştir. Bundan dolayı da Sultan Mehmed Hân kendisine Gümüş Kasabası Medresesi'ni vermiştir. Sultan Bâyezîd Hân padişah olduğunda Amâsiyyeli Alî'yi sırasıyla önce Engûrî kadılığına getirmiş ve Ak Medrese'yi de kendisine vermiştir. Daha sonra ise Bursa kadılığını ihsan eylemiştir. Anadolu kadiaskerliğinde ve Mısır sultanı Sultan Kayıtbay'ın yanında elçi vasfı ile bulunmuştur. Ömrünün sonlarına doğru gözleri görmez olmuştur. Bununla ilgili olarak *Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta*, Sultan Korkud'un kendisine verdiği bir metni yanlış yorumladığından dolayı Amâsiyyeli Alî'ye beddua ettiği ve bunun sonucunda gözlerini kaybettiği bilgisi bulunmaktadır.

3.4. Alî Tâcî Beg-zâde Ca'fer Çelebi

Mevlânâ Hacı Hasanzâde, Mevlânâ Kestelî ve Mevlânâ Hâtibzâde'den ders almıştır. İstanbul'da Mahmûd Paşa Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Müderrislikten başka kadiaskerlik ve nişancılık da

yapmıştır. Yeniçerilerin Amasya'da çıkardıkları isyanlara karışmış ve bu sebepten Sultan Selîm Hân tarafından katledilmesi hususunda emir verilmiştir.

Türkçe ve Farsça manzumeleri bulunmaktadır. Belâgatli söz söylemekte hünerlidir. Heves-nâme isimli bir destânı ile ahlak konusunda yazmış olduğu bir kitabı bulunmaktadır. İstanbul'da bir mescid ile bir medrese, Bursa'da bir mescid ve Germiyan'ın Simav kasabasında bir mescid yaptırmıştır.

3.5. Şeyh Muhyiddîn İskilîbî

Amasya'ya bağlı Çorum kasabasının İskilip ilçesindedir. Alî Kuşçu ve Mevlânâ AlîTûsî'den eğitim görmüştür. Şeyh Muslihiddîn Kocavî'nin yanında tasavvuf eğitimi almıştır. Daha sonra Şeyh İbrahim Kayserî'nin hizmetine girmiştir. Rumeli kadiaskerliği yapmıştır. Alî Kuşçu'nun kardeşinin kızı ile evlenmiştir. Kabr-i şerîfi İskilip'te bulunmaktadır. "Vâridât" isimli kitaba şerh yazmıştır.

3.6. Muhyiddîn Mehmed bin Hatîb Kâsım bin Ya'kûb ibni Ahmed bin Mehmed bin Ebû Bekr bin El-Hâc Emîr Alî

27 Şa'ban 864/17 Haziran 1460 senesinde Amasya'da doğmuştur. Mevlânâ Ahaveyn'den ve Mevlânâ Sinân Paşa'dan ders almıştır. Amasya Medresesi'nde, Bursa'da Çendik Medresesi'nde, Veliddînoğlu Ahmed Paşa Medresesi'nde, İstanbul'da Mustafa Paşa Medresesi'nde, Semâniyye Medreseleri'nde ve Edirne Üç Şerefeli Medreseleri'nde müderrislik yapmıştır. Şehzâde Ahmed'in hocalığı görevini üstlenmiştir.

Arapça ve Türkçe manzumeleri bulunmaktadır. Seyyid Şerîf'in "Metn-i Ferâ'iz" a yazdığı bir şerhe ve "Sadru's-şerî'a" isimli bir kitaba havâşîsi bulunmaktadır.

3.7. Amâsiyyeli Bahşî Halefiyye

Amasya'da doğmuş ve kendi asrının ulemâsından ders almıştır. Hergün çeşit çeşit elbiseler giymesi yönüyle zikredilir. Ayrıca ilmî sohbetlerde "Böyle mensûrdur, ben gördüm." gibi ifadeler kullanırmış. Fıkıh ve tefsîr ilimlerinde kendisini geliştirmiş bir şahsiyettir.

3.8. Amâsiyyeli Mevlânâ Abdî

"Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta biyografisi bulunmamaktadır. Ancak, farklı biyografiler içerisinde Amasyalı olduğu belirtildiği için Amasyalı âlimler içerisine alınmıştır. Muhyiddîn Mehmed bin Mehmed Kocavî'nin ve Mevlânâ Hayreddîn Hazerîn Mahmûd bin Ömer'in hocalığını yapmıştır. Me'ânî ilmindeki mahareti ile ün salmıştır.

3.9. Amâsiyyeli Şeyh Muhyiddîn

Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Tefsîr ve hadîs ilmine vakıf, tasavvufa meyilli bir şahsiyet olarak zikredilmiştir.

3.10. Amâsiyyeli Muslihiddîn Mûsâ bin Mûsâ

Amasyalı'dır. "Hâfız-ı Kütüb" denilmekle meşhurdur. Kendi devrinin ulemâsından eğitim aldıktan sonra Acem ve Arap ulemâsından da ders almıştır. Mevlânâ Efdalzâde'den de eğitim görmüştür. Fıkıh, hadîs, tefsîr ve şerh ilimlerinde kendisini geliştirmiştir. "Mahzenü'l-Fıkıh" isimli bir kitabı bulunmaktadır.

3.11. Amâsiyyeli Mu'îd-zâde

Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta hakkında fazla bir bilgi bulunmayan âlimlerdendir. Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta belirttiğine göre duası kabul olunan mübarek bir zattır. Tasavvufa meyl etmiştir.

3.12. Amâsiyyevî Seydî Halîfe

Amasya'nın önde gelen şeyhlerindedir. Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta verilen bilgilerden hareketle eser yazılırken hayatta değildir. Eserde, hayatı hakkında verilen bilgiler kısıtlı olsa da eserde geçen başka biyografilerde kendisinden ders alınan bir şahsiyet olduğu bilinmektedir.

3.13. Amâsiyyeli İbrâhim

Hadâ'iku's-Şakâ'ik'ta biyografisi bulunmamaktadır. Ancak, diğer biyografiler içerisinde verilen bilgilerden hareketle hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Birçok kişiye ders vermiş bir şahsiyet olduğu bilinmektedir.

3.14. Abburrahmân Çelebi ibni Mevlânâ Hüsâmeddîn

Gümüş kasabasında doğmuştur. Bu nedenle "Gümüşlüoğlu" olarak tanınmaktadır. Ancak şiirlerinde "Hüsâmî" mahlasını kullanmıştır. Şeyh Zekeriyâ'nın tavsiyesiyle tasavvuf yoluna girmiştir. Aşk ehli olduğundan dolayı Türkçe gazellerinde aşk temasını işlemiştir. Amasya'da Ya'kûb Paşa Zaviyesi'nde defn olunmuştur.

3.15. Amâsiyyeli Abdullâh Efendi

Kendi asrının ulemâsından eğitim görmüştür. Amasya Medresesi'nde, Merzifon Medresesi'nde ve Sultan Bâyezîd Hân Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Sultan Bâyezîd Hân Medresesi'nde müderrislik yaptığı yıllarda vefat etmiştir. Hadîs, tefsîr ve belâgat ilimlerinde kendisini geliştirmiştir.

Sonuç

Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâ'iku's-Şakâ'ik* biyografik bilgileri sonraki yüzyıllara taşınması bakımından önemli bir eser olduğu kadar verdiği bilgilerle de birçok araştırma alanını ilgilendiren bir kaynaktır.

Bu çalışmada bahsi geçen âlimler hakkındaki bilgiler Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâ'iku's-Şakâ'ik* isimli eserinden alınmıştır. Eserde, toplamda 513 âlim hakkında biyografik bilgi bulunmaktadır. Bu âlimlerden 15'i Amasyalı'dır. 13 âlimin biyografisi müstakil başlıklar altında ele alınırken Mevlânâ 'Abdî ve Amâsiyyeli İbrâhim'in bilgileri biyografiler içerisinde tespit edilebilmiştir.

Âlimlerin biyografilerinden hareketle, Amasya'da, Sultan Bâyezîd Hân Gâzî Medresesi, Hüseyniyye Medresesi, Amâsiyye Medresesi, Merzifon Medresesi ve Gümüş Kasabası Medresesi olduğu bilinmektedir.

Amasyalı âlimlerin, şehzâde hocalığı, müderrislik, kadılık, kadı askerlik, elçilik ve nişancılık gibi çeşitli meslek gruplarında görevlerde buldukları ve başarı ya da başarısızlıklarına göre aldıkları ücretlerde değişiklikler olduğu tespit edilmiştir.

Eserde, âlimlerin iyi ve kötü huyları, maharetli oldukları ilim dalları, ders gördükleri hocalar, okudukları kitaplar ve meydana getirdikleri eserler hakkında da önemli bilgiler bulunmaktadır.

Seydî Ahmet Kırımî, Mevlânâ Kestelî, Mevlânâ Hatîbzâde, Mevlânâ Ahaveyn, Mevlânâ Sinân Paşa, Mevlânâ Efdalzâde, Alî Kuşçu ve Alî Tûsî Amasyalı âlimlerin eğitim aldıkları hocalar olarak zikredilmektedir.

Ayrıca, Şerh-i Miftâh'a hâşiye, Bahs-i Cüz'-i lâ Yetecezzâ'ya risâle, Şerh-i Mevâkîf'a risâle, El haccu eşhurun ma'lûmâtin âyetine risâle, Heves-nâme, Vâridât'a şerh, Metn-i Ferâ'iz'a havâşî, Sadrû's-Şerf'a'ya havâşî ve Mahzenü'l-Fıkıh gibi eserler de Amasyalı âlimler tarafından kaleme alınmış eserlerdendir.

Kaynakça

- Bursalı Mehmed Tahir. (1972). *Osmanlı Müellifleri*. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen (Haz.). c. 1, İstanbul: Meral.
- Bursalı Mehmed Tahir. (1972). *Osmanlı Müellifleri*. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen (Haz.). c. 2, İstanbul: Meral.
- Bursalı Mehmed Tahir. (1975). *Osmanlı Müellifleri*. İsmail Özen (Haz.). c. 3, İstanbul: Meral.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın.
- Eskimen, A. D. (2008). *Mecdî Mehmed Efendi'nin Gazelleri (metin-inceleme)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, Z. (1997). Önemli Bir Bibliyografik Eser: eş-Şakaiku'n-Numaniyye. *Diyanet İlmî Dergi*, 33, 107-120.
- İsen, M. (2010). *Tezkireden Biyografiye*. İstanbul: Kapı.
- İsen, M. (Ed.). (2011). *Şair Tezkireleri*. Ankara: Grafiker.
- Kanar, M. (2012). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say.
- Kanar, M. (2013). *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say.

- Mehmed Süreyya. (1996). *Sicill-i Osmanî*. c. 1-6, Seyit Ali Kahraman (Haz.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Özcan, A. (1989). *Şakâ'ik-ı Nu'mâniye ve Zeylleri*. İstanbul: Çağrı.
- Solmaz, S. (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şuarâsı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c28/c280127.pdf>
- <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c38/c380293.pdf>
- <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78462/beyani---tezkiretus-suara.html>.
- <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78466/kinalizade-hasan-celebi---tezkiretussuara.html>.